

In the name of Allah, the compassionate, the merciful
به نام خداوند بخشنده مهربان

طراحی الگوی هوش سازمانی

حوزه علمیه قم
در مدیریت بحران کرونا

ابوالفضل ماندگار

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی، فراروی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پایبندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این رو، مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و اندیشه‌های ناب و ژرف، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری علیه السلام می‌باشد.

جهانی‌شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی، اقتضا دارد که دانش‌پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم، با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند، گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

بالندگی مراکز آموزشی و پژوهشی، در گرو نظام منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و پژوهشی و به‌روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه، نشاط علمی مراکز آموزشی و پژوهشی را در پی دارد.

«جامعة المصطفی علیه السلام العالمية» به‌عنوان بخشی از این مجموعه، که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیرایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون آموزشی و پژوهشی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی علیه السلام

فهرست

پیش‌گفتار	۱۵
مقدمه	۱۷
فصل اول: کلیات و مفاهیم	۱۹
بیان مسأله	۱۹
کرونا و هججه به ارکان کشور و حوزه علمیه	۲۲
سؤالات پژوهش	۲۵
۱. سؤال اصلی	۲۵
۲. سؤالات فرعی	۲۵
اهداف تحقیق	۲۶
۱. اهداف اصلی	۲۶
۲. اهداف فرعی	۲۷
پیشینه تحقیق	۲۷
جنبه جدید بودن و نوآوری تحقیق	۳۲
اهمیت و ضرورت تحقیق	۳۳
۱. کمک به برنامه ریزی برای ارتقاء سطح هوشمندسازی سازمان حوزه و روحانیت در مسیر تحول	۳۳
۲. پویایی، پیچیدگی و زنده بودن سازمان حوزه و روحانیت	۳۳
۳. محیط متغیر و ضرورت تطبیق حوزه علمیه و روحانیت با تغییرات روبه رشد	۳۴
۴. دسترسی سازمان حوزه و روحانیت به اطلاعات مفید و تسهیم دانش	۳۵
۵. افزایش مزیت رقابتی سازمانی در سایه ارزیابی‌ها و ارتقا توان هوش سازمانی	۳۵

۳۶. لزوم تسریع در اثربخشی فرایند تفکر و تصمیم‌گیری مدیریتی بحران در سازمان
۳۸. فرضیه‌های پژوهش
۳۹. روش تحقیق و گردآوری
۴۱. مفاهیم اساسی
۴۱. ۱. هوش
۴۱. ۲. سازمان
۴۲. ۳. هوش سازمانی
۴۳. ۴. بحران
۴۳. ۵. مدیریت بحران
۴۴. ۶. کرونا
۴۵. فصل دوم: چارچوب نظری و ادبیات تحقیق
۴۵. گفتار اول: هوش سازمانی
۴۵. ۱. تعریف و مفهوم هوش و هوش سازمانی
۴۵. مفهوم‌شناسی هوش
۴۷. ۲. هوش در منابع اسلامی (معادل سازی واژه هوش در منابع اسلامی)
۵۲. ۳. تقسیمات هوش
۵۲. ۴. ابعاد هوش مدیران در سازمان
۵۴. ۵. انواع دوازده گانه هوش مدیران در سازمان
۵۷. ۶. هوش سازمانی
۶۰. ۷. دودیدگاه کلی هوش سازمانی
۶۱. ۸. کاربست هوش سازمانی در نظام آموزشی
۶۱. الف) هوش انسانی
۶۱. ب) هوش ماشینی
۶۳. ۹. نظریه‌های هوش سازمانی
۶۳. الف) نظریه هوش سازمانی ماتسودا
۶۴. ب) نظریه مک مسترد در مورد هوش سازمانی
۶۵. ج) نظریه هلال در مورد هوش سازمانی
۶۵. د) نظریه ایوانا اسمیچ در مورد هوش سازمانی

- ه) نظریه مارکوس سچوانینگر در مورد هوش سازمانی ۶۶
- و) نظریه بابا پراساد در مورد هوش سازمانی ۶۶
- ز) مدل هوش سازمانی منویل وابر ۶۷
- ح) نظریه کرفت در مورد هوش سازمانی ۶۷
- ط) نظریه هوش سازمانی آلبرخت ۶۷
۱۰. مؤلفه‌های هوش سازمانی ۶۹
- الف) بینش راهبردی یا چشم انداز استراتژیک ۶۹
- یکم. ویژگی‌های تفکر استراتژیک ۷۱
- دوم. علایم کلیدی چشم انداز استراتژیک در سازمان ۷۱
- ب) سرنوشت مشترک ۷۲
- نشانه‌های سرنوشت مشترک در سازمان ۷۲
- ج) میل به تغییر ۷۳
- علائم کلیدی میل به تغییر در سازمان ها ۷۳
- د) روحیه ۷۴
- علائم کلیدی روحیه در سازمان ۷۴
- ه) اتحاد و توافق ۷۵
- علائم کلیدی وجود اتحاد و توافق در سازمان ۷۵
- و) کاربرد دانش ۷۶
- علائم کلیدی کاربرد دانش در سازمان ۷۷
- ز) فشار عملکرد ۷۸
- علائم کلیدی فشار عملکرد در سازمان ۷۸
۱۱. قابلیت‌های کلیدی هوش سازمانی ۷۹
۱۲. فرایند هوش سازمانی ۸۰
۱۳. گام‌های اساسی هوش سازمانی ۸۱
- گام اول: رهبری، اندیشیدن برای مدیریت ۸۱
- گام دوم: تفویض اختیار به تمامی سطوح سازمان ۸۲
- گام سوم: هدفگذاری و برنامه ریزی جدی برای تغییر ۸۲
۱۴. ابعاد هوش سازمانی ۸۳

- الف) بعد ساختاری ۸۳
- ب) بعد فرهنگی ۸۳
- ج) بعد راهبردی ۸۴
- د) بعد ارتباطی ۸۴
- ه) بعد اطلاعاتی ۸۴
- و) بعد رفتاری ۸۵
- ز) بعد فرآیندی ۸۵
- ح) بعد محیطی ۸۵
۱۵. شاخص های هوش سازمانی ۸۶
- الف) ادراک و شناخت سازمانی ۸۶
- ب) هدف گذاری و برنامه ریزی صحیح ۸۷
- ج) ساختار سازمانی، رسمیت و تمرکز مدیریتی ۸۷
- د) کاربرد تکنولوژی نوین اطلاعات و مدیریت دانش سازمانی ۸۷
- ه) ارتباطات و حمایت سازمانی ۸۸
- و) ویژگی های فردی منابع انسانی و کارکنان سازمان ۸۹
- ز) سیستم ارزشیابی، به کارگیری سیستم های مؤثر تشویق و تنبیه ۹۰
۱۶. معیارهای هوش سازمانی ۹۰
۱۷. جمع بندی ۹۲
- گفتار دوم: مدیریت بحران ۹۴
۱. مفاهیم مدیریت بحران ۹۴
- الف) بحران ۹۴
- ب) آسیب پذیری ۹۷
- ج) آمادگی ۹۷
- د) پاسخ ۹۷
- ه) بازسازی و بازتوانی ۹۷
- و) تاب آوری ۹۷
- ز) شرایط اضطراری ۹۸
- ح) مدیریت بحران ۹۸

- ط) سند راهبرد ملی مدیریت بحران ۹۹
۲. ویژگی‌های بحران ۱۰۰
۳. اهمیت مدیریت بحران ۱۰۱
۴. اهداف مدیریت بحران ۱۰۲
۵. رویکردهای اصلی مدیران نسبت به مدیریت بحران ۱۰۳
۶. انواع بحران ۱۰۴
۷. اجزاء سیستم مدیریت بحران ۱۰۵
۸. مهم‌ترین اقدامات سیستم مدیریت بحران ۱۰۵
۹. نقش کلیدی اطلاعات در مدیریت بحران ۱۰۶
۱۰. الگوهای مدیریت بحران ۱۰۷
۱۱. مراحل یک بحران ۱۰۸
- الف) مرحله قبل از بحران ۱۰۹
- یکم. مرحله پیش‌بینی ۱۰۹
- دوم. مرحله پیشگیری ۱۱۰
- سوم. مرحله آمادگی ۱۱۱
- ب) مرحله شروع بحران ۱۱۱
- یکم. مرحله هشدار و مصونیت ۱۱۱
- دوم. مرحله ارزیابی‌های اولیه و بسیج منابع و امکانات ۱۱۱
- سوم. مرحله پاسخگویی سریع ۱۱۱
- ج) مرحله حین بحران ۱۱۲
- یکم. مرحله امداد و نجات ۱۱۲
- دوم. مرحله عملیات ویژه ۱۱۳
- سوم. مرحله مهارسازی بحران ۱۱۳
- د) مرحله پس از بحران ۱۱۳
- یکم. مرحله بازیابی ۱۱۳
- دوم. مرحله بازسازی ۱۱۳
- سوم. مرحله یادگیری ۱۱۴
۱۲. مدیریت بحران و هوش سازمانی ۱۱۵

- بحران کرونا _____ ۱۱۶
۱. ماهیت بحران کرونا _____ ۱۱۶
۲. نحوه مواجهه با بحران کرونا _____ ۱۱۷
- گفتار سوم: اقدامات حوزه علمیه در مدیریت بحران کرونا _____ ۱۱۹
۱. برنامه‌ریزی، خط‌مشی‌گذاری و ترسیم چشم‌انداز و الگوی کلان مقابله با کرونا _____ ۱۲۳
۲. شناخت مسأله، بررسی نقاط بحران خیز و آسیب پذیر سازمان حوزه و روحانیت _____ ۱۲۵
۳. تشکیل تیم‌های مدیریت بحران و آموزش نیروی انسانی _____ ۱۲۶
۴. هماهنگی، حمایت و تعامل پایدار حوزه و روحانیت با نهادهای کشوری حوزه سلامت و بهداشت _____ ۱۲۸
۵. تبیین جامع، اطلاع‌رسانی و شبهه‌زدایی به موقع، صریح و شفاف _____ ۱۲۹
۶. مسئولیت‌پذیری و حمایت اجتماعی حوزه و روحانیت در مواجهه با کرونا _____ ۱۳۱
۷. ارتباطات هوشمند حوزه و روحانیت در سطوح ملی و بین‌المللی _____ ۱۳۴
- الف) ارتباطات درون سازمانی حوزه و روحانیت _____ ۱۳۵
- ب) ارتباطات و تعاملات ملی حوزه و روحانیت _____ ۱۳۶
- ج) ارتباطات و تعاملات نظام حوزه و روحانیت در سطح بین‌الملل _____ ۱۳۶
۸. اتحاد و همدلی، هماهنگی و تعامل بخشی و فرا بخشی واحدهای مختلف حوزه علمیه در مقابله با کرونا _____ ۱۳۷
۹. انسجام سازمانی، تداوم مأموریت و حمایت از منابع انسانی _____ ۱۳۸
۱۰. تهیه و تدوین، آئین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها، بخش‌نامه‌ها، جزوات و گزارشات تبیینی آموزشی _____ ۱۳۹
۱۱. تشکیل کمیته و کارگروه‌های ویژه بهداشت و سلامت در کلیه مراکز حوزه _____ ۱۴۱
۱۲. موااسات، تکافل اجتماعی و کمک‌های مؤمنانه _____ ۱۴۲
۱۳. بازآفرینی و بازتعریف نهاد حوزه و روحانیت در فضای مجازی _____ ۱۴۴
۱۴. حوزه علمیه و مدیریت رسانه در بحران کرونا _____ ۱۴۵
۱۵. مشاوره، کار ویژه حوزه و روحانیت در بحران کرونا _____ ۱۴۷
۱۶. حوزه علمیه و راهبردهای بازسازی، بازتوانی و تاب‌آوری سازمانی در مواجهه با بحران کرونا _____ ۱۴۹
۱۷. مطالعات آینده پژوهانه به کرونا و پساکرونا در حوزه علمیه _____ ۱۵۰
- مبانی موضوع _____ ۱۵۱
۱. هستی‌شناسی _____ ۱۵۱
۲. معرفت‌شناسی _____ ۱۵۲

۱۵۲. انسان‌شناسی _____
۱۵۴. مدل مفهومی اولیه _____
۱۵۵. فصل سوم: روش تحقیق _____
۱۵۵. مقدمه _____
۱۵۵. روش تحقیق _____
۱۵۶. ویژگی‌های روش تحقیق _____
۱۵۶. ۱. انتظام _____
۱۵۶. ۲. عقلانی بودن _____
۱۵۶. ۳. روح علمی _____
۱۵۷. ۴. واقعیت‌گرایی _____
۱۵۷. اصول روش تحقیق علمی _____
۱۵۷. ۱. گسستن _____
۱۵۷. ۲. ساختن _____
۱۵۷. ۳. مقایسه _____
۱۵۸. انواع روش‌های تحقیق _____
۱۵۸. روش منتخب در پژوهش، تحقیق پدیدارشناختی _____
۱۵۹. ۱. مفهوم روش پژوهش پدیدارشناختی _____
۱۶۰. ۲. مراحل اجرای پژوهش پدیدارشناختی _____
۱۶۲. ۳. ملاحظات نمونه‌گیری در روش پدیدارشناختی: _____
۱۶۳. ۴. ملاحظات جمع‌آوری داده‌ها در پدیدارشناسی _____
۱۶۳. ۵. مصاحبه و نقش آن در روش پدیدارشناسی _____
۱۶۴. یکم. مصاحبه‌های بی‌ساختار _____
۱۶۵. دوم. مصاحبه نیمه ساختاریافته _____
۱۶۵. سوم. مصاحبه ساختاریافته _____
۱۶۷. چهارم. مشاهده مشارکتی _____
۱۶۷. ۶. ملاحظات تحلیل داده‌ها در پدیدارشناسی _____
۱۷۲. علت استفاده از رویکرد پدیدارشناسی و مصاحبه _____
۱۷۳. ۱. پرسش‌نامه _____

۱۷۳. ۲. اعتباریابی ابزار تحقیق (روایی و پایایی پرسش نامه) _____
۱۷۵. روش تجزیه و تحلیل داده ها _____
۱۷۷. ۱. ملاحظات انتخاب جامعه خبرگانی _____
۱۷۸. ۲. محورهای تولید محتوا _____
۱۷۹. ۳. کدگذاری داده ها _____
۱۸۱. ۴. مرحله توصیف، تبیین و نتیجه گیری _____
۱۸۲. جمعیت شناسی پژوهش _____
۱۸۳. جمع بندی _____
۱۸۵. فصل چهارم: تجزیه و تحلیل _____
۱۸۵. مقدمه _____
۱۸۵. روش حوزه و روحانیت در مواجهه با پدیده کرونا _____
۱۸۷. کرونا و قرائت های مختلف از آن _____
۱۹۲. ارزیابی های متفاوت از نحوه مدیریت بحران کرونا در سازمان حوزه علمیه _____
۱۹۵. سازمان و مرز سازمانی حوزه علمیه _____
۱۹۸. حوزه علمیه و چرخه حیات سازمانی _____
۱۹۸. بخش دوم: توصیف مؤلفه های هوش سازمانی حوزه علمیه در مدیریت بحران _____
۲۰۳. آمار استنباطی _____
۲۰۳. الف) فرضیه اصلی _____
۲۰۵. ب) فرضیات فرعی _____
۲۲۴. بخش سوم: شاخص ها، معیارها و ابعاد هوش سازمانی حوزه علمیه در مدیریت بحران کرونا _____
۲۲۴. ۱. شاخص های هوش سازمانی حوزه علمیه _____
۲۲۵. ۲. معیارهای اصلی اثربخشی هوش سازمانی در مدیریت بحران _____
۲۲۵. الف) جامعیت عقلانی _____
۲۲۶. ب) مدیریت عالی _____
۲۲۷. ج) طراحی سازمانی _____
۲۲۷. د) فرهنگ سازمانی _____
۲۲۷. ه) تکنولوژی های پیشرفته اطلاعاتی و هوش مصنوعی در سازمان حوزه و روحانیت _____
۲۲۸. ۳. ابعاد هوش سازمانی _____

- بخش چهارم: الگوی مفهومی و فرایندی هوش سازمانی حوزه علمیه در مدیریت بحران کرونا _____ ۲۳۰
- مرحله اول، مرحله قبل از بحران _____ ۲۳۲
- مرحله دوم، شروع بحران _____ ۲۳۶
- مرحله سوم، حین بحران _____ ۲۳۹
- مرحله چهارم، پس از بحران _____ ۲۴۲
- بخش پنجم: منابع قرآنی الهام بخش الگوی هوش سازمانی حوزه در مدیریت بحران کرونا _____ ۲۴۷
- خاتمه _____ ۲۵۶
۱. محدودیت‌ها و ملاحظات اخلاقی پژوهش _____ ۲۶۱
- الف) بحث انگیز بودن عنوان رساله _____ ۲۶۱
- ب) فقدان منابع و مطالعات پژوهشی کافی _____ ۲۶۲
- ج) متقاعدسازی جامعه خبرگانی برای قبول برگزاری جلسه مصاحبه یا تکمیل پرسش‌نامه بسیار سخت بود. _____ ۲۶۳
- د) پیش فرض‌های ذهنی جامعه خبرگانی _____ ۲۶۳
- ه) منتسب دانستن پژوهشگر به مراکز بالادستی و حاکمیتی نظام _____ ۲۶۴
- و) محافظه کاری اولیه و سختی اعتمادسازی _____ ۲۶۴
- ز) نگاه پازلی، بخشی و جزیره‌ای به عملکردهای فردی و سازمانی _____ ۲۶۵
- ح) شرایط و محدودیت‌های کرونایی _____ ۲۶۵
- ط) انتخاب روش پدیدارشناسی _____ ۲۶۵
- ی) تأکید بر اثربخشی و تعمیم نتایج پژوهش، با انتخاب و توزیع جامعه خبرگانی متناسب با جامعه هدف پژوهش _____ ۲۶۶
- ک) دقت مضاعف در مراقبت از پایایی و روایی نتایج _____ ۲۶۷
- ل) حضور میدانی و بی‌واسطه در بحرانی‌ترین اماکن و شرایط خطر _____ ۲۶۷
- م) تفکیک تجربه شخصی از تجربه خبرگانی و نتایج پژوهش _____ ۲۶۷
- ن) ضرورت حفاظت از اطلاعات و محتوای تولید شده و جلوگیری از سوء استفاده جریانات معارض در ابعاد مختلف _____ ۲۶۸
- س) پارادایم ذهنی پژوهشگر _____ ۲۶۸
۲. پیشنهادات _____ ۲۶۸
- منابع و مأخذ _____ ۲۷۱
- پیوست‌ها و ضمائم _____ ۲۷۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

فرخنده گزیده جناب فخر ابراهیم خان مازندرانی

سوم محمد رحمت حق برشاید

بیت، سبب در شاداد حس در زبانه

کتابخانه

بیت و چهره در پیش پیران، ای پسر تالیف و پند نگران سنگ

طراحی الگوی پوشش زمانی حوزه علمیه قم در مدیریت بحران و نما

بزرگوار گرامی

برترین مردم برترین کلام برترین کلام از عاقبت برترین کلام

صاحب الاموال، روز حضرت حق در دست ایم

موسسه
تعمیر
پهلو
چرا

پیش گفتار

من لم یشکر المخلوق، لم یشکر الخالق.

حمد و سپاس یکتای بی همتا را که لطفش بر ما عیان است. ادای شکرش را هیچ زبان و دریای فضلش را هیچ کران نیست و اگر در این وادی هستیم، همه محبت اوست.

تشکر از اساتید محترم راهنما و مشاور، حجج اسلام آقایان: دکتر محسن منطقی و دکتر محمد حسن زمانی به جهت حمایت‌ها و قبول زحمت راهنمایی و مشاوره در تهیه و تدوین این رساله.

همچنین تشکر از مدیر محترم حوزه‌های علمیه، رئیس و همکاران محترم جامعه المصطفی ع العالمیه، مؤسسه آموزش عالی علوم انسانی اسلامی و جامعه خبرگانی این پژوهش، متشکل از جمع کثیری از اساتید، مدیران ارشد سازمان‌ها و نهادهای عالی حوزوی، کشوری و کلیه دست اندرکاران صحنه میدانی مدیریت بحران کرونا، که پژوهشگر را در این پژوهش یاری نمودند.

در پایان صمیمانه از همسر و خانواده عزیزم، برای همراهی و حمایت بی دریغ

ایشان، سپاسگزارم.

مقدمه

با شروع بحران جهانی کرونا با ابعاد مختلف (زیستی، اقتصادی، فناوری، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و...) نحوه مواجهه دولت‌ها و سازمان‌ها با این پدیده بحرانی غافلگیرکننده، تبدیل به میدانی برای آزمون کارآمدی و اثرگذاری سبک مدیریت در این بحران شد. عملکرد حوزه علمیه در شرائط ملتهد سیاسی، اجتماعی و اقتصادی حاکم بر جامعه، که از سوی جریان معارض با حاکمیت اسلام و انقلاب، متهم به شروع و شیوع این بیماری شده بود، مبتنی بر شناخت صحنه جنگ ترکیبی و ادراکی پیچیده و توان گفتمان سازی و مدیریت صحنه بحران قابل توجه و مطالعه دقیق است. مسأله اصلی در این پژوهش، شناسایی الگوی هوش سازمانی حوزه علمیه قم در مدیریت بحران کرونا بود.

در این پژوهش، با مطالعه دقیق و رفتارشناسی عمیق حوزه علمیه، متأثر از هوش سازمانی در ابعاد مختلف این بحران ضمن بررسی اثرگذاری مؤلفه‌های هوش سازمانی در مدیریت بحران کرونا و مروری بر ابعاد، شاخص‌ها و معیارهای آن، نسبت به طراحی الگوی هوش سازمانی حوزه علمیه در مدیریت بحران کرونا اقدام شد.

پژوهش حاضر، با روش پدیدارشناسی توصیفی و رویکرد اکتشافی، با بهره‌مندی ترکیبی از مطالعات کتابخانه‌ای، تکمیل پرسش‌نامه و انجام مصاحبه‌های خبرگانی انجام شده است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که معیارهای هوش سازمانی شامل، جامعیت عقلانی، مدیریت عالی، طراحی و فرهنگ سازمانی و بهره‌مندی از تکنولوژی‌های پیشرفته اطلاعاتی در

حوزه علمیه وجود دارد. چنانکه شاخص‌ها و طراحی الگوی فرایندی و مفهومی هوش سازمانی، در مدیریت بحران کرونا، شناسایی شده است که مبتنی بر مراحل چهارگانه: قبل بحران، شروع، حین و پس از بحران، است.

کلیدواژگان: سازمان، هوش، هوش سازمانی، بحران، مدیریت بحران.